

COVID-19 PANDEMİSİ VE HEMŞİRELİK MESLEĞİNE YANSIMALARI

Doç. Dr. Ayőe ÇEVİRME¹
Arő. Gör. Aylin KURT²

ÖZET

Covid-19, Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp kısa sürede tüm dünyaya yayılan ve Şiddetli akut solunum sendromu ve pnömoniye sebep olan bir virüstdür. Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü tarafından neredeyse tüm dünyaya yayılması, binlerce insanda görülmesi ve binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olmasıyla pandemi ilan edildi. Covid-19 yayıldıkça sağlık ve hastane kaynaklarına daha çok acil olarak ihtiyaç duyulacağı tahmin edilmektedir. Çok sayıda hastanın çok kısa sürede enfekte olup özellikle yoğun bakım gereksinimlerinin ortaya çıkmasıyla, hemşireliğin temel amacı olan "bakım" kavramının önemi ortaya çıktı. Toplumsal bir gereksinim nedeniyle "hemşirelik mesleği" gündeme geldi. Hemşireler Covid-19 müdahalesiyle ön cephede savaşan sağlık profesyoneliDir ve uygun destekle salgının sonlanmasında kilit oyuncular olacaktır. Bu yazıda Covid-19 pandemisinin sağlık sektörü üyelerinden sayıca en fazla olan grubu oluşturan hemşirelerin mesleğine yansımalarından bahsetmek amaçlandı.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, Hemşirelik, Meslekler

COVID-19 PANDEMIA AND ITS REFLECTIONS TO NURSING PROFESSION

ABSTRACT

Covid-19 is a virus that has emerged in Wuhan, China, and spread all over the world in a short time, causing severe acute respiratory syndrome and pneumonia. Covid-19 was declared a pandemic by the World Health Organization, spreading to almost the whole world and being seen in thousands of people and causing thousands of people to die. As Covid-19 spreads, health and hospital resources are expected to be urgently needed. The emergence of intensive care needs of many patients in a very short time and the emergence of intensive care emerged the importance of the concept of "care", the main purpose of nursing. "Nursing profession" was brought to the agenda due to a social need. Nurses are health professionals fighting frontline with Covid-19 intervention and will be key players in ending the outbreak with appropriate support. In this article, it was aimed to talk about the reflections of Covid-19 pandemic on the profession of nurses, which constitute the group with the highest number of members of the health sector.

Keywords: Coronavirus, Nursing, Occupations

---

¹ Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, acevirme@sakarya.edu.tr

² Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, aylinkurt67@gmail.com

GİRİŞ

Covid-19, Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp kısa sürede tüm dünyaya yayılan ve şiddetli akut solunum sendromu ve pnömoniye sebep olan bir virüstür (Huang et al., 2020; She et al., 2020). Covid-19, 2019'un sonlarında ortaya çıkan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından neredeyse tüm dünyaya yayılması ve binlerce insanda görülmesi ve binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olmasıyla pandemi ilan edildi (World Health Organizations, 2020a). Türkiye'de ilk Covid-19 vakası ise 10 Mart 2020'de görüldü ve vaka sayısı giderek arttı (Daily Sabah, 2020).

Covid-19 pandemisi birçok alanda sorunlara neden oldu ve olmaktadır. Bu alanların en başında sağlık sektörü gelmektedir. Bu konuda en ön cephede savaşan meslek grubu olarak hemşireler karşımıza çıkmaktadır. DSÖ tarafından 2020 yılı "Hemşire ve Ebe Yılı" olarak ilan edildi. Covid-19 pandemisi nedeniyle hemşirelik mesleği tam da yılına yaraşır şekilde dünya gündemine oturdu. Hemşireler asırlardır mesleklerinin önemini, varoluş sebebini, vazgeçilemezliğini anlatmaya çalışmaktaydı. Hemşireler, 2020 yılında "Hemşireler Dünya Sağlıkta Öncü Bir Ses" olduklarını göstermeye başladı (International Council of Nurses, 2020). Bu yazıda Covid-19 pandemisinin sağlık sektörü üyelerinden sayıca en fazla olan grubu oluşturan hemşirelerin mesleğine yansımalarından bahsedilecektir.

1. PANDEMİNİN HEMŞİRELİK MESLEĞİNE YANSIMALARI

Meslekler, toplumlar için bir ihtiyaçtır. Hemşirelik mesleğinin de toplumsal bir gereksinimden ortaya çıktığı bildirilmektedir (Dağhan, 2017; Pektekin, 2013). Hemşireliğin, sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerin iyi eğitim almış kızlarının yardıma gereksinimi olan kişilere verdikleri bakım ile başladığı bilinmektedir (Pektekin, 2013). Bilimsel olarak ortaya dökülmesi, sosyoekonomik düzeyi yüksek bir aileden gelen Florence Nightingale ile gerçekleştiren olup yine temel amaç yardıma gereksinimi olan kişilere verdikleri bakımı vermek idi (Cook, 2018).

Hemşirelik mesleği ekonomik, sosyokültürel, politikalar gibi çeşitli faktörlerden etkilenecek zamanla iniş çıkışlar yaşadı. Bu faktörler nedeniyle hemşirelik faaliyetleri zaman içerisinde de tıbbın gölgesinde kalmıştır. Hemşirelik; felsefe, kuram, uygulama ve araştırmanın bütününden oluşan bir meslektir (Dağhan, 2017; Pektekin, 2013). Tıbbın gölgesinde kalmaya bağlı bilimsel faaliyetlerin sektöre uğraması, meslek üyelerinin arasındaki çıkar çatışması, mesleki bütünleşememesi nedeniyle hemşirelik hak ettiği değeri görememekte ve bu değerini söke söke alınması için çaba sarf edilmektedir (Pektekin, 2013).

Covid-19 pandemisi ile ülkelerin sağlık sistemleri zora düşmüştür. Covid-19 yayıldıkça sağlık ve hastane kaynaklarına daha çok acil olarak ihtiyaç duyulacağı tahmin edilmektedir. Çok sayıda hastanın çok kısa sürede enfekte olup özellikle yoğun bakım gereksinimlerinin ortaya çıkması hemşireliğin temel amacı olan "bakım" kavramının önemini ortaya çıkarmıştır. Yine toplumsal bir gereksinim nedeniyle "hemşirelik mesleği" gündeme gelmiştir (Hachisu & Suzuki, 2018; Pedrazza, Berlanda, Trifiletti, & Minuzzo, 2018).

Hemşireler, hastaneye yatmayı gerektiren komplike Covid-19 vakalarında en fazla hastaya bakan rolde, ön cephede hizmeti vermektedir. Hasta ile en uzun süreyi geçiren grup olan hemşirelere bu durumda daha çok gereksinim vardır (Choi, Skrine Jeffers, & Logsdon, 2020; Jackson et al., 2020; She et al., 2020; Smith, Ng, & Ho Cheung Li, 2020).

Bu süreçte halk sağlığı ve klinik uzmanların yanında hemşirelerin içerisinde olduğu bir ekibin sağladığı bakım koordinasyonuna ihtiyaç vardır. Küresel bir salgında hemşireliğin klinik bakım, eğitim ve bilgi paylaşımına, halk sağlığı ve ilgili politik düzenlemelere aktif katılımı zorunludur. Hemşireler Covid-19 müdahalesiyle ön cephede savaşıyor sağlık profesyoneli ve uygun destekle salgının sonlanmasında kilit oyuncular olacaktır (Choi et al., 2020).

Covid-19'un nasıl bulaştığı ve korunma yolları konusunda yaygın yanlış bilgiler vardır (Smith et al., 2020; Wen, Aston, Liu, & Ying, 2020). En güvenilir sağlık meslek gruplarından biri olan hemşireler, hastalıkların önlenmesi konusunda kamu eğitiminin sağlanmasında ve yanlış bilginin yayılmasının azaltılmasında da kilit bir rol oynamaktadır. Bu nedenle Covid-19 pandemisi, hemşirelerin, danışmanlık ve eğitici rollerini en üst düzeyde kullandıkları bir dönem oldu (Choi et al., 2020; Smith et al., 2020).

Kişilerin mesleklerini severek yapması ve mesleki güdülenmesini sağlayan en önemli faktörlerden biri, kişilerin mesleğini yerine getirirken kendini güvende hissetmesidir. Ancak kliniklerde ya da insanın var olduğu tüm kamu birimlerinde Covid-19 salgını sırasında bakım verebilmek için hemşireleri mesleki riskler beklemektedir (Choi et al., 2020; Huang et al., 2020; Yücel & Görmez, 2019). Hemşireler de insandır, birilerinin eşi, çocuğu, annesi, babası, akrabası ve arkadaşısıdır. Kendileri kadar yakınlarının da enfekte olma ve onlara enfeksiyon bulaştırma ihtimali nedeniyle anksiyete yaşamaktadır (Smith et al., 2020).

Yapılan bir çalışmada, Covid-19 pandemisinin başlamasından sonra hemşirelerin %36.3'ünün mental sağlık üzerine yazılmış kitaplar okuduğu, %50.4'ünün sosyal medyadan baş etmeyi güçlendirici aktiviteler yaptığı ve %17.5'inin profesyonel psikolojik destek aldığı bildirilmektedir (Kang et al., 2020). Bu nedenle hemşirelerin Covid-19 ile enfekte olan hastalara bakım verirken, enfeksiyon kontrol protokolleri doğrultusunda kendilerini korumaları için desteklenmesi önemlidir (Choi et al., 2020; Huang et al., 2020; Yücel & Görmez, 2019). Herkesin birbirine yaklaşımdan korktuğu bu dönemde de hemşireler kendilerini güvende hissettikleri sürece mesleğini severek yapmaya ve insana, insan hayatına dokunmaya devam edecektir (Hachisu & Suzuki, 2018; Pedrazza et al., 2018).

2. PANDEMİNİN HEMŞİRELİK EĞİTİMİNE YANSIMALARI

Bir meslekten bahsediyorsak onun eğitim sürecinden de bahsedilmesi gerekmektedir. Covid-19 pandemisinin olumsuz etkilerinin olduğu alanlardan biri de eğitimidir. Bu şekilde pandemi durumlarında mevcut durumu yönetebilmek amacıyla ilk yapılan girişimlerden biri okulları kapatmaktır (Hens et al., 2009). Covid-19 pandemisinde aynı şekilde birçok ülkede okullar kapatıldı (Viner et al., 2020). Bazı okullar dönemi bir sonraki seneye aktarmayı seçerken bazı okullar da uzaktan eğitimi destekleyen sistemleri tercih ederek eğitime devam etmeye kadar verdi (Domenico, Pullano, Coletti, Hens, & Colizza, 2020; Viner et al., 2020).

Türkiye’de virüsün yayılımının yavaşlatılması ve mağduriyetlerin azaltılması amacıyla 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)’na bağlı tüm üniversitelerde eğitim ve öğretime üç hafta ara verildi (YÖK, 2020a). Ancak salgın sürecinin belirsizliği ve vaka sayısının artmasıyla YÖK tarafından 26 Mart 2020 tarihinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında yüz yüze ders yapılmayacağı duyuruldu. Bu şekilde Türkiye’de üniversitelerde uzaktan eğitim gündeme geldi (YÖK, 2020b).

Türkiye’de web tabanlı eğitim, hem süreci etkili yönetebilmek hem de öğrencilerin mezun olamama ve dönem kaybetme gibi mağduriyet yaşamaması için hızlıca hayata geçirilmesi gereken bir uygulama olarak karşımıza çıktı. Hızlıca oluşturup oturtulmaya çalışılan bu uygulamanın açığının ve olumsuz etkisinin olması beklenmektedir (Brooks et al., 2020). Ancak bu durumun uygulama alanları klinik olan hemşirelik öğrencilerinin üzerindeki etkisi daha farklı olacaktır.

Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik bölümü öğrencileri, uygulamalı derslerinin hastanede gerçekleştirilmesi nedeniyle en çok sıkıntı yaşayan gruptur. Teori dersleri uzaktan eğitim ile bir şekilde işlenebilecekti ancak uygulamalı dersler açısından sıkıntılar vardı. YÖK tarafından 26 Mart 2020 tarihinde yapılan basın açıklamasına göre üniversitelerin teorik derslerle birlikte uygulamalı bazı derslerin teorik kısımları uzaktan öğretim yoluyla yürütülebilecek ve yaz öğretiminde de telafi eğitimleri yapılabilecekti (YÖK, 2020b). 10 Nisan 2020 tarihinde YÖK’te hemşirelik programlarındaki son sınıf öğrencileri için alınan yeni kararda ise “**2019-2020 eğitim ve öğretim yılı bahar dönemiyle sınırlı kalmak kaydıyla**, staj / uygulama eğitimlerini; sağlık birimlerinde koruyucu önlemler alınarak yapabilecekleri gibi uzaktan öğretim yoluyla, simülasyon eğitimi, proje, vaka analizi vb. faaliyetlerle de tamamlayabilmeleri” olarak bildirildi (YÖK, 2020c). Bu karar kriz dönemini en az zararla atlama amacıyla getirilen bir çözümdür. Ancak sürecin belirsiz olması nedeniyle yaz döneminde de eğitim-öğretimin yapılması net değildir. Bu nedenle hemşirelik bölümü öğretim elemanlarının, kendi okullarının imkanları doğrultusunda bir sonraki dönemleri kapsayan yeni stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 pandemisi ile gerek uluslararası gerekse de ulusal platformda hemşirelik mesleğinin ve hemşirelik bakımının önemi yeniden gündeme gelmiştir. Yüzyıllardır hemşirelik mesleğinin önemi ve vazgeçilemezliği anlatılmış olmakla birlikte belki de bugüne kadar öneminin bu denli farkına varılamamıştı. Herkesin birbirinden kaçtığı, birbirine yaklaşmadığı ve dokunamadığı pandemi günlerinde hemşireler “hastaların en yakını” olarak hemşireliğin önemini bir kere daha ortaya koymuşlardır.

Küresel bir salgında hemşireliğin klinik bakım, eğitim ve bilgi paylaşımına; halk sağlığı ve ilgili politik düzenlemelere aktif katılımı zorunludur. Hemşireler Covid-19 müdahalesiyle ön cephede savaşan sağlık profesyonelleridir ve uygun destekle salgının sonlanmasında kilit oyuncular olacaktır. Bu nedenle hemşirelerin mesleki güdülenmesini ve motivasyonunu artıracak hem kurumsal hem de hukuksal boyutta girişimlerin yapılması ve geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mesleklerin en önemli unsurlarından birisi de eğitimidir. Ancak Hemşirelik bölümü öğrencileri okulların kapatılması ve uygulamalı derslerinin kliniklerde olması nedeniyle eğitim-öğretim sürecinde imkân kısıtlılığı ve uzaktan eğitim alt yapı sorunları nedeniyle sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu nedenle hemşirelik bölümü öğretim elemanlarının kendi okullarının imkânları doğrultusunda bir sonraki dönemleri kapsayan yeni stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Brooks, S. K., Smith, L. E., Webster, R. K., Weston, D., Woodl, L., Hall, I., & Rubin, G. J. (2020). The impact of unplanned school closure on children’s social contact: rapid evidence review. *Eurosurveillance*, 25(13). <http://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2020.25.13.2000188>
- Choi, K. R., Skrine Jeffers, K., & Logsdon, M. C. (2020). Nursing and the novel coronavirus: Risks and responsibilities in a global outbreak. *Journal of Advanced Nursing, Epub ahead*, 1–2. <http://doi.org/10.1111/jan.14369>
- Cook, E. T. (2018). *The life of Florence Nightingale* (1st ed.). Frankfurt: Germany.
- Dağhan, Ş. (2017). “Halk sağlığı hemşireliği felsefesiyle hemşire olmak” anlamı nedir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 10(2), 107–112.
- Daily Sabah (2020). Turkey remains firm, calm as first coronavirus case confirmed. Retrieved April 16, 2020, from <https://www.dailysabah.com/turkey/turkey-remains-firm-calm-as-first-coronavirus-case-confirmed/news>

- Domenico, L. Di, Pullano, G., Coletti, P., Hens, N., & Colizza, V. (2020). Expected impact of school closure and telework to mitigate COVID-19 epidemic in France. Erişim tarihi: 17.04.2020 Erişim adresi: https://www.epicx-lab.com/uploads/9/6/9/4/9694133/inserm_covid-19-school-closure-french-regions_20200313.pdf
- Hachisu, T., & Suzuki, K. (2018). Tactile apparent motion through human-human physical touch. In *Haptics: Science, Technology, and Applications* (pp. 163–174).
- Hens, N., Ayele, G. M., Goeyvaerts, N., Aerts, M., Mossong, J., Edmunds, J. W., & Beutels, P. (2009). Estimating the impact of school closure on social mixing behaviour and the transmission of close contact infections in eight European countries. *BMC Infectious Diseases*, 9(187), 1-12. <http://doi.org/10.1186/1471-2334-9-187>
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., ... Cao, B. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The Lancet*, 395(10223), 497–506. [http://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30183-5](http://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30183-5)
- International Council of Nurses (ICN) Nursing the World to Health - ICN announces theme for International Nurses Day 2020. (2020). Erişim tarihi: 16.04.2020 <https://www.icn.ch/news/nursing-world-health-icn-announces-theme-international-nurses-day-2020>
- Jackson, D., Bradbury-Jones, C., Baptiste, D., Gelling, L., Morin, K., Neville, S., & Smith, G. D. (2020). Life in the pandemic: some reflections on nursing in the context of COVID-19. *Journal of Clinical Nursing, Ahead of print*, 1–3. <http://doi.org/10.1111/jocn.15257>
- Kang, L., Ma, S., Chen, M., Yang, J., Wang, Y., Li, R., ... Liu, Z. (2020). Impact on mental health and perceptions of psychological care among medical and nursing staff in Wuhan during the 2019 novel coronavirus disease outbreak: A cross-sectional study. *Brain, Behavior, and Immunity, (Ahead of print)*, 1–7. <http://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.03.028>
- Pedrazza, M., Berlanda, S., Trifiletti, E., & Minuzzo, S. (2018). Variables of individual difference and the experience of touch in nursing. *Western Journal of Nursing Research*, 40(11), 1614–1637. <http://doi.org/10.1177/0193945917705621>
- Pektekin, Ç. (2013). *Hemşirelik Felsefesi, Kuramlar-Bakım Modelleri ve Politik Yaklaşımlar* (1st ed.). İstanbul Medikal Sağlık ve Yayıncılık.
- She, J., Jiang, J., Ye, L., Hu, L., Bai, C., & Song, Y. (2020). 2019 novel coronavirus of pneumonia in Wuhan, China: Emerging attack and management strategies. *Clinical and Translational Medicine*, 9(1):19. <http://doi.org/10.1186/s40169-020-00271-z>
- Smith, G. D., Ng, F., & Ho Cheung Li, W. (2020). COVID-19: Emerging compassion, courage and resilience in the face of misinformation and adversity. *Journal of Clinical Nursing*, (9-10):1425-1428. <http://doi.org/10.1111/jocn.15231>

- Viner, R. M., Russell, S. J., Croker, H., Packer, J., Ward, J., Stansfield, C., ... Booy, R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, (Published online), 1–8. [http://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30095-X](http://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30095-X)
- Wen, J., Aston, J., Liu, X., & Ying, T. (2020). Effects of misleading media coverage on public health crisis: a case of the 2019 novel coronavirus outbreak in China. *Anatolia*, (Ahead of print), 1–6. <http://doi.org/10.1080/13032917.2020.1730621>
- World Health Organizations (WHO) announces COVID-19 outbreak a pandemic. (2020a). Erişim tarihi: 16.04.2020 Erişim adresi: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>
- WHO Year of the Nurse and the Midwife 2020. (2020b). Erişim tarihi: 16.04.2020 <https://www.who.int/news-room/campaigns/year-of-the-nurse-and-the-midwife-2020>
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (2020a). Basın açıklaması. Erişim tarihi: 16.04.2020 Erişim adresi: [https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS Ertelenmesi Bas%C4%B1n A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx](https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS_Ertelenmesi_Bas%C4%B1n_A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx)
- YÖK (2020b). Koronavirüs (Covid-19) bilgilendirme notu: 1. Erişim tarihi: 16.04.2020 Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx
- YÖK (2020c). YÖK'ten hemşirelik programlarındaki son sınıf öğrencileri için alınan yeni karar. (2020). Erişim tarihi: 16.04.2020 Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/hemsirelik-programlarindaki-ogrencilere-uzaktan-egitim-imbani.aspx>
- Yücel, B., & Görmez, A. (2019). SARS-corona virüsüne genel bakış. *Türkiye Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 2(1), 32–39.